

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА:

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Луцьк-2025

Літня педагогічна практика: методичні рекомендації / укл. Н. В. Борбич, О. В. Мельничук, О. А. Пуш, А. І. Смолюк [Електронне видання]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025. 40 с.

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей з метою надання практичної допомоги в організації виховної діяльності в умовах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. У виданні розкрито особливості адаптаційного, основного та заключного періодів зміни. Особливу увагу приділено сучасним підходам до виховання: впровадженню інклюзивної моделі та універсального дизайну, використанню ігрових технологій (ігор-криголамів) та особливостям комунікації з сучасною молоддю з урахуванням їхніх соціокультурних запитів.

Рекомендації містять практичні алгоритми планування «навігації дня», чек-листи для самоперевірки практиканта, поради щодо подолання конфліктних ситуацій та методику проведення рефлексивних заходів.

Видання буде корисним студентам-практикантам, вихователям, організаторам-початківцям та методистам, які прагнуть створити безпечне, безбар'єрне та творче середовище для розвитку особистості дитини в літній період.

Укладачі:

Борбич Наталія Віталіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Мельничук Оксана Вікторівна, старший викладач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Пуш Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Смолюк Артем Іванович, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Рецензенти:

Марчук Сергій Степанович, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Антонюк Володимир Зіновійович, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Розглянуто на засіданні кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол від 27.08.2025 №1)

Друкується за ухвалою Вченої ради факультету початкової освіти та фізичної культури Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (протокол від 29.08.2025 №1)

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Мета та завдання літньої педагогічної практики.....	5
Звітна документація студента-практиканта.....	8
Педагогічні основи періодів організації відпочинку дітей та молоді в літній період.....	9
Функціональність педагога в умовах літнього оздоровлення та відпочинку дітей.....	12
Планування виховної роботи з дітьми та молоддю в літній період...	15
Рекомендації щодо створення безбар'єрного та інклюзивного середовища під час літньої педагогічної практики.....	21
Охорона життя і здоров'я дітей в умовах організації літнього дозвілля та відпочинку.....	26
Ігрові технології у виховній роботі з дітьми і молоддю в літній період	27
Інструменти для професійної рефлексії та самоаналізу.....	33
Педагогічні «лайфхаки» для практикантів.....	34
Література.....	37

ПЕРЕДМОВА

....Літній період – це не просто канікули, а глибший час для душевного зцілення та натхнення, що сприяє оздоровленню через спокій, природу та внутрішні відкриття...

Літня педагогічна практика – це унікальний період у професійній підготовці майбутнього вчителя, коли освіта виходить за межі шкільних класів і трансформується у простір гри, творчості та неформального спілкування. Це час «педагогічного випробування», де перевіряється не лише знання теорії, а й здатність педагога бути лідером, дипломатом, психологом і другом для дитини.

Сучасні реалії вимагають від педагога готовності до роботи в складних умовах, високого рівня емоційного інтелекту та здатності швидко адаптуватися до змін. Саме під час літнього відпочинку та дозвілля створюються найсприятливіші умови для всебічного розвитку дитини, її соціалізації та зміцнення здоров'я.

Метою даних методичних рекомендацій є допомога студенту-практиканту структурувати свою діяльність, перетворивши зміну в таборі чи центрі відпочинку на цілісний виховний процес. У посібнику ви знайдете:

- особливості періодів літнього оздоровлення та відпочинку;
- алгоритми планування «навігації дня»;
- рекомендації щодо створення безбар'єрного та інклюзивного середовища;
- інструменти для професійної рефлексії та самоаналізу.

Пам'ятайте, що літо для дитини – це маленьке життя. І лише від вашої майстерності, емпатії та готовності до рефлексії залежить, яким це життя залишиться в пам'яті ваших вихованців. Тож ваша місія цього літа – не просто організувати дозвілля, а створити «територію успіху» для кожної дитини, де вона відчує себе почутою, захищеною та талановитою. Пам'ятайте, що успіх педагога вимірюється не кількістю проведених заходів, а щирими дитячими усмішками та атмосферою довіри у вашому загоні.

Літня педагогічна практика – це важливий етап професійного становлення майбутнього вчителя, вихователя та ментора. На відміну від академічного середовища школи, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку пропонує простір для повної педагогічної свободи, творчого пошуку та безпосереднього емоційного контакту з дитиною. Це час, коли теоретичні знання проходять перевірку на міцність у динамічних умовах «тут і тепер». Тож нехай ця практика стане для вас джерелом натхнення, кроком до вершини професійної майстерності та часом яскравих відкриттів!

Колектив упорядників

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ **ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

Основна мета літньої педагогічної практики – поглиблення професійно-педагогічних знань у здобувачів вищої освіти, розвиток у них лідерських якостей, здатність організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з дітьми в літній період, застосовувати методичний інструментарій щодо організації виховної роботи з дітьми в умовах літнього оздоровлення і відпочинку.

ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

У Положенні¹ про проведення практики студентів закладів вищої освіти України зазначається, що студенти закладів вищої освіти при проходженні практики зобов'язані:

- ✓ до початку практики одержати від керівника практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- ✓ своєчасно прибути на базу практики;
- ✓ у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- ✓ вивчити і суворо дотримуватися правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- ✓ нести відповідальність за виконану роботу;
- ✓ своєчасно здати залік з практики

НАСКРІЗНІ ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ:

- засвоєння інноваційних соціально-педагогічних технологій організації літнього відпочинку і оздоровлення учнів;
- вивчення індивідуально-вікових особливостей вихованців, соціальних і природних умов для організації розвивальної життєдіяльності та змістовного відпочинку учнів в літній період;
- формування умінь педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами;
- національно-патріотичне виховання дітей на основі народних традицій, звичаїв, обрядів;
- формування досвіду здорового способу життя та зміцнення здоров'я школярів;
- удосконалення власної педагогічної майстерності: ведення педагогічного щоденника, оволодіння методиками і технологіями особистісної та колективної творчої діяльності, поповнення свого методичного фонду новими матеріалами з організації виховної роботи влітку;
- розвиток умінь обирати найефективніші методи і прийоми колективної та індивідуальної роботи з вихованцями;
- самоаналіз власної діяльності, відображений у педагогічному щоденнику, звіті студента-практиканта.

¹ Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (затверджено наказом Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. №93).

ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Зміст, форми і методи організації дозвілля в літній період визначаються специфікою базових закладів. Педагогічна взаємодія ґрунтується на принципах ініціативи і самодіяльності дітей, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Під час проходження літньої педагогічної практики здобувачі освіти:

- дотримуються правил внутрішнього розпорядку, виконують розпорядження адміністрації закладу і керівників практики, слідкують за дотриманням правил техніки безпеки, охорони праці, є прикладом організованості, дисциплінованості;

- виконують всі види робіт, передбачених програмою педагогічної практики;

- сумлінно готуються до проведення виховних заходів;

- присутні на усіх заходах, беруть активну участь в їх аналізі;

- ведуть щоденник практики за встановленою формою;

Під час проходження літньої педагогічної практики у здобувачів вищої освіти формуються такі компетентності:

- здатність враховувати специфіку мікросередовища закладу, який займається організацією літнього дозвілля дітей, його звичаї і традиції, педагогічні надбання; соціально-педагогічні передумови режиму життєдіяльності дітей в умовах літнього оздоровлення та відпочинку; принципи створення і функціонування гуртів, творчих об'єднань за інтересами;

- здатність визначати мету і завдання оздоровчо-виховної роботи з дітьми; складати план виховної роботи на зміну і на кожний день з врахуванням інтересів та індивідуальних особливостей дітей; педагогічно усвідомлювати і аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності;

- здатність організувати самоуправління в колективі і спрямовувати його діяльність; використовувати різні форми виховної роботи з школярами, поєднуючи колективну діяльність з індивідуальною, застосовувати шляхи активізації участі всіх суб'єктів у виховній діяльності; сприяти розвитку самодіяльності, творчості школярів; взаємодіяти з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами; встановлювати педагогічно правильні стосунки з дітьми та колегами; вживати заходів для збереження життя та фізичного й психічного здоров'я школярів.

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ПРАКТИКАНТА

Літня педагогічна практика в закладах, які займаються організацією оздоровлення та відпочинку дітей і молоді триває 14 днів. Робочі і вихідні дні визначаються адміністрацією закладу.

До практики необхідно готуватися з початку і до кінця навчального року: готувати наочність, посібники, розробки заходів різних типів (розваг, ігор та ін.) Весь необхідний матеріал зібрати в папку, або в електронному вигляді.

До практики допускаються студенти:

- які систематично відвідували заняття з підготовки до літньої практики і склали залік;
- пройшли інструктаж з техніки безпеки та з питань охорони життя і здоров'я дітей;
- оформили і затвердили відповідну документацію по проведенню літньої практики;
- пройшли медогляд.

Необхідні документи: паспорт; медична (санітарна) книжка; скерування на практику; методичне забезпечення (документація, посібники).

Важливо взяти з собою необхідні зручні речі для роботи в різноманітних умовах організації літнього оздоровлення та відпочинку.

КОНТРОЛЬ ЗА РОБОТОЮ ПРАКТИКАНТІВ

Під час проходження студентами педагогічної практики проводиться поточний і підсумковий контроль, самоконтроль, залік, підсумкова конференція.

Контроль за роботою практикантів здійснює методичний керівник – викладач інституту, який консультує практикантів, перевіряє їхні плани роботи, контролює підготовку і проведення виховних заходів, спостерігає, аналізує та оцінює роботу практикантів.

Протягом періоду практики методисту рекомендовано:

1. Провести бесіду з керівником закладу та старшим організатором (вихователем). З'ясувати, які обов'язки покладаються на практиканта: чи керує гуртком, секцією, ансамблем, як застосовує здобуті знання з педагогіки, психології, музики на практиці. Визначити рівень обізнаності практиканта з формами і методами роботи. Дізнатися про те, як відноситься практикант до виконання обов'язків. Чи проявляє практикант дисциплінованість, ініціативу, інтерес до професії, до роботи з дітьми.
2. Перевірити документацію практикантів: наявність перспективного плану на певний період (зміну), щоденник і його форму ведення, плани конспекти залікових заходів (по 2 з кожного розділу виховної роботи, їх зміст, оформлення, затвердження).
3. Бути присутнім на різних виховних заходах, які проводяться на базі практики, проаналізувати їх, оцінити роботу практиканта згідно критеріїв
4. Зробити записи в щоденнику практиканта (за потреби).

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Практична підготовка відбувається у два змістові модулі: підготовка до роботи в літній період (триває протягом тижня), робота у літньому закладі відпочинку та оздоровлення (триває протягом двох тижнів).

Оцінювання студентів здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FХ, F).

Розподіл балів, які отримують студенти:

Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
Підготовка до роботи в умовах літнього оздоровлення та відпочинку			Практика в закладах, які займаються організацією оздоровлення та відпочинку дітей і молоді					
Відвідування практичних занять	Участь у курсах, іграх, практикумах	Наявність методичних матеріалів, сценаріїв	Ведення щоденника	Звіт	Фото-, відео- матеріали	Аналіз інклюзивного простору	Характеристика (оцінка роботи студента-практиканта)	Залік
5	15	10	10	10	5	5	10	30
Всього – 30 балів			Всього – 40 балів					30 балів
ВСЬОГО – 100 балів								

Оцінка «відмінно» ставиться студенту, який вчасно і на високому рівні виконав завдання літньої педагогічної практики, ефективно досягнув мети, що визначені програмою практики; виявив організаторські, комунікативні вміння; проявив у роботі самостійність, ініціативність, творчість, педагогічний такт при проведенні виховної роботи з дітьми у закладі оздоровлення та відпочинку.

Оцінка «добре» ставиться студенту, який виконав програму літньої педагогічної практики, проявив ініціативу в роботі, однак допускав незначні помилки при проведенні окремих форм виховної роботи.

Оцінка «задовільно» ставиться студенту, який виконав програму практики, однак не проявив достатніх знань психолого-педагогічної теорії, методики колективного творчого виховання і вміння застосовувати їх, допускав помилки при проведенні виховних заходів, не враховував в достатній мірі вікові та індивідуальні особливості дітей та молоді, інтереси дітей.

Оцінка «незадовільно» ставиться студенту, який повністю не виконав програми літньої педагогічної практики в літньому закладі відпочинку та оздоровлення.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

1. Щоденник обліку роботи, завірений керівником закладу, у якому студент проходить практику.

2. Характеристику, завірєну керівником закладу, у якому студент проходить практику, яка містить загальну оцінку проведеної студентом практики.

3. Письмовий звіт про роботу в закладі, який займається організацією оздоровлення та відпочинку дітей і молоді (завіряє старший вихователь, керівник установи).

4. Методичну розробку 1 заходу (на вибір).

5. Фото та відеоматеріали про здійснену виховну роботу зі школярами впродовж проходження практики.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА ХАРАКТЕРИСТИКИ

1. Протягом якого періоду працював студент-практикант з дітьми у літній період.

2. Знання практикантом методів і форм роботи, уміння реалізувати їх в практичній діяльності.

3. Уміння планувати виховну роботу з дітьми.

4. Підхід до дітей, уміння організувати дитячий колектив і зацікавити його.

5. Як справлявся із завданням виховної роботи, чи забезпечував дисципліну в своєму колективі.

6. Дисциплінованість, організованість практиканта і ставлення його до роботи.

7. Недоліки в роботі та підготовці практиканта.

8. Рекомендована оцінка за практику.

Характеристику підписує і завіряє печаткою керівник закладу.

ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ПЕРІОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД

Організаційний етап зміни характеризується вихідним станом формування дитячої спільноти, яка на початковому етапі є лише формальною структурною одиницею, сформованою за віковими та гендерними ознаками. У цей час колектив виступає об'єктом цілеспрямованого педагогічного впливу. Процес адаптації дітей супроводжується підвищеною емоційною напруженістю через інформаційний дефіцит щодо правил внутрішнього розпорядку та соціальних ролей. Первинні міжособистісні контакти мають стихійний характер і призводять до появи нестабільних неформальних груп.

Пріоритетним завданням педагога є трансформація цієї групи у згуртований колектив, який надалі слугуватиме дієвим інструментом виховання та самореалізації особистості.

Педагогічні завдання

1. Організація діяльності і спілкування дітей з метою:

– допомогти їм швидше пізнати один одного, познайомитися з педагогом-організатором (вихователем), з довкіллям;

– допомогти розкритись у кращих своїх нахилах, широті інтересів, здібностей, знань і вмінь;

– виробити загальні цілі, завдання, перспективи спільної діяльності;

– виробити норми, вимоги колективу щодо кожного його члена;

- сформувати цілеспрямований інтерес до історії, традицій дитячого закладу;
- виховувати готовність до спільної праці, бережливе ставлення до майна закладу;
- забезпечити вікові потреби в самовираженні та творчості, громадській діяльності, сформувати активну позицію кожного члена колективу;
- домагатися, щоб норми, вимоги колективу сприймалися дітьми;
- формувати особисту готовність слідувати цим правилам, нормам, вимогам.

2. Організація виконання режимних моментів:

- виховувати свідоме ставлення до режиму дня;
- домагатися прийняття і виконання кожним правил внутрішнього розпорядку;
- вчити дітей виконувати правила особистої гігієни і самообслуговування, вимоги розпорядку дня.

3. Вивчення дітей, діагностика відносин у створюваному колективі:

- вивчення інтересів, нахилів, сподівань від закладу, досвіду участі в організаторській діяльності;
- вивчення взаємовідносин; вивчення спілкування в колективі.

Вирішити поставлені завдання можливо лише в процесі діяльності дітей, яка забезпечує наукове пізнання дійсності, пробуджує інтерес, почуття, народжує нові потреби, активізує волю, енергію – усе те, що слугує будівельним матеріалом для розвитку й становлення особистості.

Загальна лінія керівництва дитячим колективом в організаційний період пов'язана з осмисленням мети і виховних завдань, дитячою організацією, специфікою дитячого закладу.

Педагог використовує в організаційний період такі методи виховної роботи: переконання (словом, позитивним прикладом); колективну суспільно корисну діяльність; вимоги; доручення (тимчасового характеру); змагання (при проведенні різних творчих конкурсів); гру; заохочення.

Рекомендовані види й організаційні форми діяльності:

- гра – гра на знайомство і спілкування, вечір знайомств;
- організаційно-громадська – випуск першої стіннівки – уявлення про майбутнє колективу, щоденне підбиття підсумків дня у «таборі»;
- художньо-творча діяльність – концерт «Ромашка», конкурс «живих» картин, музичний експрес, концерт-блискавка;
- інтелектуальна – політичний турнір, конкурс ерудитів;
- пізнавальна – екскурсія по закладу, бесіди з краєзнавства;
- фізкультурно-спортивна – зарядка, проведення веселих змагань.

Початковий період становлення колективу закінчується, коли діти задовольняють свої потреби в інформації про новий колектив, товаришів, вихователів, коли в основних рисах вони бачать перспективу загальної діяльності, характер моральних вимог, коли в загоні створюється атмосфера зацікавленості, готовності брати участь у спільних справах, коли колектив для кожного стає

значущим середовищем, набуває привабливості з точки зору очікувань і потреб дітей.

Основний період – екватор зміни: від конфліктів до єдності. Одразу після етапу знайомства загін входить у зону турбулентності. Це природний процес, коли мікрогрупи починають боротьбу за вплив та встановлюють власні «правила гри». Діти часто розриваються між лояльністю до друзів та вимогами вихователів. Як діяти педагогу? Ключ до успіху – створення масштабної та цікавої мети (проєкту, вистави, перемоги у змаганнях), яка змусить мікрогрупи діяти спільно. Коли діти усвідомлюють себе частиною великої команди, фокус зміщується з міжособистісних суперечок на взаємовиручку. У цей час зростає авторитет «альтруїстів» – тих, хто працює на результат команди. Така активна фаза розвитку називається періодом морально-вольової мобілізації, коли загін стає згуртованим організмом, здатним вирішувати складні завдання.

Мета педагога-організатора в основний період – перетворити колектив на інструмент цілеспрямованого формування певних якостей особистості у дітей, що його становлять.

Педагогічні завдання:

- створення умов для організації виховної, розвивальної та оздоровчої діяльності та спілкування дітей, що сприяє формуванню соціально ціннісних відносин в колективі, позитивного ставлення до всіх дітей, явищ дійсності, людей, один до одного, колективу;

- розвиток і єднання колективу, здатного впливати на особистість дитини;
- створення умов для реалізації особистості кожної дитини.

Великого значення в основний період набуває особистість педагога, його вміння проявляти свої знання, творчі здібності, обрати належний ступінь педагогічного втручання в організацію колективної діяльності. У період прихованих конфліктів у колективних відносинах функція педагога-організатора арбітражна, у період морально-вольової напруженості – помічника дітей.

Методи роботи в основний період: колективна суспільно корисна діяльність; доручення; змагання; гра; заохочення; переконання; вимоги.

Рекомендовані види й організаційні форми діяльності:

- конкурси, огляди, змагання з різних видів діяльності, які сприяють самовизначенню колективу, що проявляють перші колективні емоції, першу спільну радість;
- справи комплексного характеру («День миру», «День пам'яті», операція «Наш друг – природа», «День милосердя»);
- організаційно-громадська діяльність; колективне планування діяльності колективу, збір з планування роботи, організація справ, участь у роботі творчих груп, ради справ;
- трудові справи, самообслуговування, чергування по закладу, благоустрій території.

Підсумковий період зміни. Колектив (група, гурт, курінь) перетворюється на інструмент індивідуального розвитку кожного з його членів, коригування його соціального досвіду, розвитку творчої ініціативи. Прагнення до самовиховання,

самопізнання, підготовка до майбутньої діяльності у школі стає у дітей домінуючою. Кожен упевнений у своїх силах, вірить в успіх, займає активну позицію. У колективі панує взаєморозуміння, однаковість в оцінках, доброзичливість, піклування, водночас високий рівень вимогливості один до одного. Стає більш ефективною діяльність органів самоврядування, зростає самостійність активу з його добровільними помічниками.

Педагогічні завдання:

– надати кожному вихованцю можливість пізнати себе, свої можливості через колектив;

- допомогти осмислити і закріпити навички, набуті в закладі;
- захопити дітей перспективою самовиховання;
- підготувати дитячий заклад до наступної зміни;
- особливу увагу звернути на охорону життя та здоров'я дітей;
- проаналізувати досягнутий рівень розвитку колективу вихованців.

Для вирішення поставлених завдань організовується колективна діяльність дітей:

– діяльність інтелектуально-морального змісту, що завершує велику підготовчу роботу як у конкретному колективі, так і в закладі у цілому: виставки, вечори, композиції;

– діяльність, спрямована на підбиття підсумків перебування дітей у закладі, підсумкові збори в колективі, закладі, де визначається внесок кожного в загальну справу, відбувається нагородження, висловлюються побажання і даються рекомендації щодо виправлення недоліків;

– діяльність, спрямована на перевірку і закріплення набутих в закладі моральних якостей, знань, умінь, навичок – огляди знань і вмінь, конференції на тему «Чого я навчився влітку?», готуються накази для дітей наступної зміни;

– діяльність спрямована на пізнання себе як особистості.

Підбиття підсумків зміни: аналіз проведених справ; загальний збір колективу (групи, гурту, куреня); бесіди; прощальний вечір.

Позиція педагога-організатора:

- старший друг, радник, довірена особа дитини;
- педагог, що аналізує результат своєї праці.

Основні методи роботи педагога-організатора (вихователя): переконання (бесіда, диспут); формування досвіду моральної поведінки (доручення, вимоги колективу до особистості); організація суспільно корисної діяльності.

ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЛІТНЬОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ

Ефективність освітньо-виховного процесу в оздоровчий період визначається синергією ключових професійних компетенцій педагога. Управлінська складова забезпечує грамотне структурування життєдіяльності тимчасового колективу. Фасилітаційна функція спрямована на стимулювання дитячої самодіяльності та підтримку ініціатив. Особистісно-центричний підхід гарантує врахування

індивідуальних запитів кожного вихованця, тоді як технологія колективних творчих справ (КТС) стає фундаментом для побудови виховної системи, що базується на спільних інтересах та актуальних потребах сучасної молоді».

Таким чином, робота в літньому закладі відпочинку та оздоровлення вимагає від фахівця балансу між чотирма ролями:

1. Менеджер, який майстерно керує динамікою загону та організовує процеси.

2. Фасилітатор, який не нав'язує рішень, а надихає дітей на самостійну творчість.

3. Тьютор, який бачить унікальність кожної дитини та допомагає їй адаптуватися.

4. Креативний продюсер, який створює цікавий контент змісту зміни, залучаючи дітей до спільної діяльності на засадах партнерства».

Професійна діяльність педагога є досить складною системою взаємопов'язаних між собою дій у закладі, підпорядкованих загальним закономірностям процесу виховання. Однією із обов'язкових якостей педагога-організатора (вихователя) є його широка ерудиція. Виховання сучасного громадянина потребує від педагога володіння знаннями з різноманітніших галузей: науки, культури, мистецтва, спорту. Тому, безперечно, основою його ерудиції має бути гуманітарна освіта, яка включає філософію, соціологію, соціальну і педагогічну психологію, історію, мистецтво і літературу тощо.

Педагог зобов'язаний знати основні закономірності особистісного розвитку дітей, підлітків, молоді, специфіку їхніх потреб, інтересів, мотивів, ступінь їх задоволення; досконало володіти ефективними формами, методами організації освітньої діяльності.

Інтеграція виховання та оздоровлення передбачає опанування майбутніми педагогами оздоровчо-виховними технологіями, навчання організовувати дозвілля, спорт та інтелектуальні ігри, що формує одну з ключових компетентностей сучасного педагога – здоров'язбережувальну. Повна відповідальність за життя та діяльність дітей формує високу організаційну компетентність, емоційну стійкість та здатність до швидкого прийняття рішень у нестандартних ситуаціях. Зокрема, ситуації успіху та невдач вимагають постійного самоаналізу та коригування власних дій, формуючи важливу для педагога здатність до рефлексії та саморозвитку.

Приступаючи до роботи в закладі, який займається організацією дозвілля та відпочинку дітей і молоді, педагог-вихователь повинен володіти основними психолого-педагогічними знаннями і професійними вміннями та навичками з проблем виховання дітей і молоді в літній період. Дитячий колектив можна означити як мікросередовище, що об'єднує дітей і створює умови для їх творчої діяльності, яке характеризується тимчасовістю та автономністю і є водночас педагогічною платформою, де створюється сфера справжнього повноцінного життя суб'єктів виховання і враховуються особливості конкретного середовища.

Позашкільне середовище, в якому формуються людські якості вихованців, є багатофакторним і досить суперечливим. Воно складне, насамперед, для педагогічного управління діяльністю і спілкуванням школярів, його вплив на

особистість відбувається стихійно. А тому, щоб подолати ці труднощі, майбутній педагог-вихователь повинен бути добре ознайомлений з особливостями роботи у такому середовищі.

ОБОВ'ЯЗКИ ПРАКТИКАНТА

В УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТНЬОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

1. Скласти план роботи і дотримуватись його виконання.
2. Протягом всього періоду роботи вести щоденник.
3. Щоденно проводити роботу з виховання та організації активного відпочинку дітей.
4. Регулярно підводити підсумки роботи.
5. Слідкувати за дотриманням чистоти і порядку.
6. Інструктувати дітей перед виходом щодо дотримання правил техніки безпеки.
7. Негайно доповідати керівнику закладу про всі випадки і грубі порушення у дитячих колективах.
8. Не допускати самовільних відлучень дітей за територію закладу.
9. Вміти надати першу медичну допомогу.
10. Негайно повідомити лікаря про скарги дитини стосовно погіршення стану здоров'я.
11. Дотримуватись правил протипожежної безпеки.
12. Суворо дотримуватись правил безпеки життя дітей під час купання, походів, екскурсій, спортивних змагань.
13. Брати участь у всіх виховних заходах.
14. Забезпечити належне виконання режиму.
15. Складати плани і звіти, аналізувати результати роботи за визначений період.
16. Керуватися наказами і розпорядженнями керівника закладу.

ВАЖЛИВО:

- проводити виховну роботу в дитячому колективі згідно з планом заходів;
- з точністю дотримуватись робочого режиму дня;
- вчасно з'являтися на кожне планування заходів;
- щоденно носити відзнаки вихователя;
- вчасно подавати всю належну документацію;
- дотримуватися у спілкуванні з дітьми й колегами педагогічного такту;
- дотримуватися правил техніки безпеки і нести цілковиту відповідальність за збереження майна закладу.

У випадку недотримання хоча б одного з пунктів угоди педагог несе юридичну й матеріальну відповідальність.

ПЕДАГОГУ ЗАБОРОНЕНО:

- підвищувати на дітей голос, нецензурно лаятись;
- палити в їхній присутності або з ними, розпивати спиртні напої;
- поводитися розбещено;
- залишати дітей самих, навіть на секунду;

- приймати рішення, не узгодивши їх із старшим вихователем (керівником закладу);
 - дозволяти дітям вести антисанітарний спосіб життя.
- Пам'ятай, вихователю, ти за всіх відповідаєш і за все!

ПЛАНУВАННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД

До початку нового визначеного періоду (зміни) керівник закладу складає календарний план роботи педагогічного колективу на цей період і план-сітку загальних колективних справ. Ці плани обговорюються на засіданні педагогічної ради, а план-сітка приймається на загальному зборі колективу. На кожен визначений період (зміну) педагоги-організатори та вихователі складають також календарні плани-сітку роботи свого колективу (групи, гурту, куреня). На кожен день вихователь планує роботу, роблячи відповідні записи в педагогічному щоденнику (щоденне планування) напередодні наступного дня.

В плані повинні бути передбачені різноманітні по характеру справи (свята, масовки, конкурси, спортивні змагання, туристичні походи і екскурсії, ігри та ін.), особливе місце належить справам, які проводяться на свіжому повітрі. План повинен передбачати рівень фізичного і емоційного навантаження на дітей. Великі заходи, які вимагають підвищеного навантаження, не повинні йти один за одним.

В дощову погоду рекомендується використовувати відкриті павільйони, чи приміщення для ігор. У вихідні – проводити туристичні походи і поїздки, організовувати активний відпочинок з батьками.

Медичні працівники і педагоги повинні приділяти підвищену увагу до проведення найбільш відповідальних і складних періодів в організації дитячого оздоровлення та відпочинку: організаційному і заключному. Діти надзвичайно рухливі, хочуть про все дізнатися і все побачити, тому питання охорони життя і здоров'я дітей повинно стати на першому місці, адже можливі випадки травматизму, порушення здоров'я через акліматизацію до нових умов.

Діяльність закладів в період літнього оздоровлення та відпочинку має свої специфічні особливості. На початку літа керівник закладу складає **перспективний план роботи**, з яким студенти-практиканти повинні ознайомитися. До початку нового визначеного періоду оздоровлення та відпочинку (зміни) керівник закладу складає **календарний план роботи** педагогічного колективу на зміну і план-сітку загальних справ. Ці плани обговорюються на засіданні педагогічної ради. На кожен такий період педагог-організатор (вихователь) складає календарний план роботи свого колективу. На кожен день педагог-вихователь планує роботу (**щоденний план роботи, денний чек-лист**), вносячи відповідні записи в педагогічний щоденник на початку наступного дня (затверджуючи щодня на планових зборах).

Зміст плану роботи на визначений період (зміну) залежить від: характеру визначеного періоду; термінів у межах літнього оздоровлення та відпочинку (початок чи кінець літа); віку дітей; тривалості визначеного періоду (14 або 21 день).

План повинен передбачати різний рівень фізичних і емоційних навантажень на дітей (зміна різних фізичних навантажень, великих емоційних справ, періоди акліматизації дітей, підготовка дітей до від'їзду тощо). При плануванні загальних справ необхідно враховувати час для їх підготовки та репетицій.

При плануванні справ педагог-організатор (вихователь) повинен знаходити час і для активного відпочинку, і для читання книг та особистого часу дітей.

Необхідно також враховувати, що в літній час, коли стоїть спекотна погода, заходи загального плану, спортивні заняття, конкурси необхідно переносити на другу половину дня. Слід пам'ятати, що панاما є обов'язковим атрибутом дитини влітку. В дощову погоду рекомендується використовувати для ігор майданчики з накриттям або проводити ігри в приміщенні.

Вимоги до планування роботи в закладі, які займаються організацією оздоровлення та відпочинку дітей і молоді мають свою специфіку: організація взаємодії проходить в умовах короткого терміну, обмеженого простору та оточення, і педагог-організатор (вихователь) повинен не лише здійснювати педагогічний процес, але й уміти аналізувати, зіставляти свою діяльність із факторами впливу соціального середовища.

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН РОБОТИ ЗАКЛАДУ

1. Прибуття, знайомство з закладом, його традиціями. Вечір знайомств.
2. Збір-знайомство з колективом педагогів. Гра «Ромашка». Дискотека.
3. Збір з планування. Ділова гра «Лідер». Вечір-гра «Два кораблі».
4. Урочисте відкриття роботи закладу на визначений період (табірної зміни). Святковий концерт. Вечір танців.
5. Робота гуртків. Конкурс «Алло, ми шукаємо таланти». Перегляд кінофільмів.
6. Відкриття малих олімпійських ігор, спортивна гра на місцевості «Пакет». Вечір туристичної пісні.
7. Спортивні змагання. Свято Нептуна. Дискотека.
8. Спортивні змагання. Конкурси на лісовій галявині.
9. Перегляд кінофільму. Закриття малих олімпійських ігор. Конкурс «Приємного апетиту». Інсценізація української народної казки.
10. Національно-патріотичне свято «Нашому роду нема переводу». Лицарський турнір.
11. День іменинника. Лялькова вистава. Конкурс на кращу танцювальну пару.
12. Родинне свято. Зустріч з батьками. Дискотека.
13. Конкурс малюнків на асфальті. Свято «Подорож у країну ввічливості».
14. Свято квітів. Конкурс на кращу історію про квітку. Конкурс на кращу ікебану. Обрання королеви квітового балу. Конкурс «Веселий експрес».
16. Клуб «Що? Де? Коли?» Майстерня мод. Танцювальний марафон.
17. Гра-справа «Місто веселих майстрів». Рейд «Тут і там ходить хлопчик Помагай».
18. День гумору. Свято «Веселий ярмарок». Перегляд кінофільму.
19. «Навколо світу». Заочна подорож країнами світу. Оздоровчий похід.
20. День казкових витівок. Конкурс телепередач.
21. Конкурс «Ну-мо, дівчата». Конкурс «Міс 20__».
22. Конкурс «Ну-мо, хлопці». Свято «Козацькі забави». Дискотека.
23. Конкурс молодих поетів. Прощальний вечір.

24. «Прощавай, табір». Урочисте закриття роботи закладу на визначений період (закриття табірної зміни), вечір танців.

**ПРИМІРНИЙ ЗРАЗОК ПЛАНУ-СІТКИ
НА ВИЗНАЧЕНИЙ ПЕРІОД (ЗМІНУ)**

1. Прибуття дітей. «Вогники» знайомства в гуртах.	2. Організаційні збори в колективах. Свято відкриття роботи закладу	3. Відкриття малих олімпійських ігор. Конкурсна програма «Два кораблі»	4. Міс 20__. Містер 20__
5. Любов з першого погляду. Конкурсна програма «Пан+пані = досконалість»	6. День казки. Конкурс акторської майстерності «Театральні самоцвіти»	7. Гра на місцевості «Острів скарбів». Конкурсна програма «Робінзонада»	8. Конкурсна програма «Український віночок». Українські вечорниці
9. «Козацькі забави». Фестиваль народної творчості	10. День іменинник. Меломан-шоу	11. День бантика. Свято гумору і сатири	12. Розважальна програма «Хрестики-нулики». Конкурс «Найрозумніший»
13. Закриття Малих олімпійських ігор. Свято «Вогнями щастя сміється карнавал»	14. Збори – «вогники» в колективах. Літо, прощавай!		

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ В ДИТЯЧОМУ КОЛЕКТИВІ

- 1 день – Вечір знайомств у колективі (групі, гурті, курені)
- 2 день – Конкурс «Алло, шукаємо таланти»
- 3 день – Конкурсна програма «Любов з першого погляду»
- 4 день – Похід в ліс, ігри в лісі
- 5 день – Конкурс на кращий виріб з природного матеріалу
- 6 день – «Міс 20__»
- 7 день – «Караоке у таборі»
- 8 день – «Містер 20__»
- 9 день – «Веселі старты»
- 10 день – Конкурс «Хрестики – нулики»
- 11 день – «Показуха»
- 12 день – «Щасливий випадок»
- 13 день – Збір-«вогник»
- 14 день – Бесіда «До побачення, літо»

У всіх членів педагогічного колективу, а саме: у керівника, педагога-організатора, вихователя, педагогів-методистів, працівника з фізичного виховання, лікаря повинні бути особисті плани роботи.

В особистому плані педагоги-організатори, вихователі розглядають форми і методи проведення тієї чи іншої справи, послідовність роботи з колективах, з групою дітей чи окремими дітьми і кінцевий результат. Особисті плани за бажанням можуть бути планами-щоденниками, де, окрім плану роботи на день, можуть бути записи спостережень, успіхів і невдач, аналіз роботи.

В закладах, які займаються організацією оздоровлення та відпочинку дітей і молоді, повинна бути забезпечена повна безпека життя і здоров'я дітей. **Саме тому обов'язковим є виконання усіма працівниками закладу режиму дня, правил внутрішнього розпорядку, плану роботи, а також дотримання встановленої дисципліни дітей і педагогів.**

АЛГОРИТМ РОБОТИ ПРАКТИКАНТА

У перший же день педагогу-організатору (вихователю) слід зібрати інформацію про дітей, провівши опитування.

Зміст опитувальника може бути наступним:

1. Прізвище, ім'я та по батькові дитини.
2. Число, місяць, рік народження.
3. Домашня адреса.
4. В якому гуртку, спортивній секції займався і в якому хотів би займатись у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.
5. Улюблене заняття.
6. Відомості про батьків (за необхідності).
7. Стан здоров'я, спортивна підготовка (вміння плавати).
8. Особлива інформація, яку повинен знати педагог про дитину (страхи, особливості здоров'я тощо).

Вивчення колективу може здійснюватись протягом 2-3 днів. Адже від того, наскільки вдало буде воно організовано, залежатиме процес подальшої взаємодії

між членами конкретного тимчасового колективу та психологічний клімат у ньому.

Кілька ідей для назв першого дня:

«Велике знайомство: від «Я» до «Ми»

«День перших імен та щирих сподівань»

«Старт подорожі: загін [Назва] виходить на зв'язок»

Порада: якщо у вас є можливість, вклейте в щоденник маленьке фото вашого загонного куточка або малюнок, який ви зробили разом із дітьми – це дуже подобається викладачам при перевірці.

На другий день, після створення тимчасового дитячого колективу, проводиться організаційний збір.

Підготовка до збору здійснюється наступним чином:

1. Дитячий колектив поділяється на мікроколективи (8-10 дітей) за бажанням дітей, за спільними інтересами, за місцем проживання і та ін.

2. Мікроколективам дається завдання: вибрати командира творчої групи, продумати девіз, назву колективу (гурту), пісню.

Збір розпочинає педагог-організатор. Визначається рада творчих справ, коротко характеризуються функції членів ради.

Обов'язки ради:

– організовує колективне планування роботи колективу та слідкує за виконанням плану;

– спрямовує роботу творчих груп;

– дає колективні та індивідуальні завдання і перевіряє їх виконання;

– відповідає за чистоту, порядок, дотримання режиму і за проведення заходів у колективі;

– проводить підсумки роботи колективу за день.

Кількісний склад ради – 3 осіб, які вибираються за принципом більшості. Рада обирає командира колективу.

В організаційний період у дитячому колективі можна використовувати такі форми виховного впливу:

1. Індивідуальні бесіди.

2. Вогник-знайомство.

3. Ігри «Лідер», «Життя на загадковому острові».

4. КТС.

5. Екскурсія по території.

6. Збір створення колективу/гурту: оформити «обличчя» колективу/гурту, визначити мету та завдання на період, обрати органи самоврядування.

7. Конкурс мікрогруп на кращі пропозиції до плану роботи колективу.

8. Анкета-скарбничка «Хочу, щоб було так» або «Думаю, пропоную».

9. «Скарбничка пропозицій» тощо.

В основний період перебування дітей у закладі педагогу-організатору потрібно домогтися створення виховної системи в колективі:

– сприяти розвитку особистості кожної дитини на основі розвитку колективу та міжособистісних стосунків;

- домогтися пізнавального характеру кожної справи;
- розвивати організаторські знання, вміння і навички через доручення;
- домогтися виконання режимних потреб, єдиних вимог.

У період закінчення перебування у закладі слід підбити **підсумки діяльності**: проаналізувати виховну роботу в колективі, виявити причини успіхів та невдач; дати оцінку органів дитячого самоврядування; створити умови для самореалізації особистості кожної дитини.

ДЕННИЙ ЧЕК-ЛИСТ, АБО НАВІГАЦІЯ ДНЯ (режимні моменти)

«Навігація дня» – це сучасний підхід до планування, який перетворює сухий розпорядок дня на цілісний логічний маршрут. Основна ідея в тому, що кожна подія є не випадковою, а частиною великої подорожі.

Варіанти покрокових алгоритмів планування щоденної роботи в колективі:

1. Алгоритм «П'яти точок опори» (Структурний)

Цей алгоритм забезпечує ритмічність дня та запобігає перевтомі.

Точка 1: Вектор (Ранок). Задання емоційного тону. Замість простої зарядки – тематичний «start-up».

Точка 2: Занурення (Перша половина дня). Найбільш інтелектуально та фізично активна фаза. Час квестів, майстер-класів, навчання.

Точка 3: Пауза (Пообідній час). Сенсорне розвантаження. Час для читання, тихих ігор, індивідуальної рефлексії.

Точка 4: Реліз (Вечір). Кульмінація дня. Загальногуртова або загальногромадська подія, де діти демонструють те, чого навчилися за день.

Точка 5: Фідбек (Перед сном). «Вогник», свічка, підбиття підсумків, вирівнювання емоційного фону.

2. Алгоритм «Сценарна нитка» (Тематичний)

Використовується для створення тематичних днів. Наприклад, «День детективів» або «День екології».

Вибір метафори: Як називається наш день? Наприклад: «Експедиція на Марс».

Легенда: Коротка історія, яка пояснює всі дії.

Трансформація побуту: Навіть звичайні процеси отримують нові назви. Наприклад, їдальня = «Палуба живлення», денний сон = «Гібернація».

Сюжетні вузли: Кожен захід – це крок до розв'язки сюжету.

Фінальний артефакт: Що діти отримають в кінці дня? (Значок, частину карти, нове знання).

3. Алгоритм «Інклюзивний фільтр» (Безбар'єрний)

Обов'язковий етап планування для сучасного педагога перед затвердженням плану на день.

Перевірка на доступність: чи зможе дитина з обмеженою мобільністю пройти цей квест?

Часові буфери: додавання +10 хвилин між заходами для дітей з повільнішим темпом діяльності.

Сенсорний аудит: чи немає в плані забагато гучної музики поспіль? Де дитина з РАС зможе відпочити?

Візуалізація: створення візуального плану-навігатора з піктограмами на загоновому куточку.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Різноманітність у контексті дитячого літнього закладу оздоровлення та відпочинку – це не просто наявність дітей різного віку, статі чи соціального походження. Це стратегічний ресурс, який перетворює загін на модель реального світу, де кожен вчиться взаємодіяти з «іншим».

Створення інклюзивного середовища в закладі відпочинку та ліцензування не вимагає колосальних витрат, воно вимагає зміни педагогічного фокусу. Безбар'єрність починається з готовності педагогів адаптувати світ під потреби дитини, а не змушувати дитину адаптуватися під незручний світ.

Те, що необхідно для дітей з ООП, є корисним і комфортним для всього колективу:

1. Соціалізація та подолання стереотипів, адже заклад відпочинку та оздоровлення – це ідеальне середовище для руйнування упереджень. Коли в одному колективі опиняються діти з різних регіонів, з різним рівнем достатку або з особливими освітніми потребами, вони змушені виходити за межі своєї «соціальної бульбашки». Кожна дитина **вчиться бачити в іншому** передусім особистість, а не діагноз, статус чи зовнішність.

2. Взаємонавчання, оскільки різноманітність створює умови для природного обміну досвідом. Дитина, яка захоплюється ІТ, може навчити інших програмуванню. Дитина, яка виросла в сільській місцевості, може поділитися знаннями про природу. Дитина з інклюзивним досвідом вчить однолітків альтернативним способам комунікації (жести, піктограми). Як результат: **Збагачення світогляду кожного учасника.**

3. Ефективність командної роботи, оскільки гетерогенні (неоднорідні) групи знаходять більш креативні та ефективні рішення, ніж гомогенні. Різні типи мислення (аналітичне, творче, практичне) дозволяють загону вигравати квести та вирішувати конфлікти швидше, оскільки проблема розглядається з різних боків.

ЯК ПЕДАГОГУ ПІДТРИМУВАТИ РІЗНОМАНІТНІСТЬ:

Для того, щоб різноманітність стала перевагою, а не причиною конфліктів, важливо використовувати такі інструменти:

1. Акцент на унікальності, а не на відмінності: під час ігор на знайомство просіть дітей назвати не просто ім'я, а «суперсилу», яка є тільки у них.

2. Запобігання мікрогрупам за ознаками: свідомо перемішуйте дітей у командах, щоб «міські» не дружили тільки з «міськими», а дівчата не ігнорували хлопців.

3. Інклюзивний дизайн заходів: створюйте ситуації, де для перемоги потрібні різні навички (хтось швидко бігає, хтось гарно малює, а хтось уважно рахує).

Вправа «Скринька талантів»

Запропонуйте кожній дитині написати на папірці те, що вона вміє робити найкраще, і покласти в спільну скриньку. Коли колективу знадобиться допомога (наприклад, намалювати плакат чи заспокоїти малюка), ви звертаєтесь до «ресурсу різноманітності» цієї скриньки. Різноманітність складу є ключовим фактором розвитку критичного мислення вихованців. Зіткнення різних точок зору та життєвих досвідів стимулювало дітей до пошуку компромісів. **Робота педагога полягає не в нівелюванні відмінностей, а в їхній інтеграції заради спільного результату**

БЕЗБАР'ЄРНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТНЬОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Створення безбар'єрного середовища в закладі – це не лише про встановлення пандусів. Це комплексна робота, яка базується на принципах універсального дизайну, де простір є зручним для всіх: і для дитини на кріслі колісному, і для вихованця з РАС (розладами аутистичного спектра), і для вихователя з важким реквізитом.

Проте потреби у всіх різні, оскільки кожна людина – і дорослий, і дитина індивідуальні та неповторні. Є діти, що потребують більшої уваги і окремих підхід для опанування навчальної програми. Причому це не «пожиттєво», а частіше за все тимчасово – через хворобу, сімейні обставини тощо.

Хто такі діти з ООП? Це діти до 18 років, яким потрібна додаткова підтримка в навчанні. **Хто може мати ООП:** діти з інвалідністю; діти з родин у складних життєвих обставинах; безпритульні діти, діти-сироти; діти, що живуть із ВІЛ/СНІД; діти з дислексією, дисграфією чи дискалькулією; ті, хто тимчасово випав з навчання через хворобу. Важливо: слово «особливий» тут уживається лише у сполученні «особливі освітні потреби». Тобто ми характеризуємо не дитину, а її потреби.

Неправильно	Правильно
Інвалід, людина з обмеженими можливостями, людина з особливими потребами	Людина з інвалідністю, людина з фізичними порушеннями
Прикутий до крісла/ліжка	Людина, яка має порушення рухових функцій
Інвалідний візок, інвалідне крісло	Крісло колісне
Людина з порушеннями/вадами зору, слуху	Людина яка має порушення функцій зору, слуху
Мова жестів, сурдопереклад	Жестова мова
Сонячна дитина	Дитина із синдромом Дауна
Дитина дощу	Дитина з розладом аутистичного спектру
Особлива дитина», інклюзивна дитина, дитина з інклюзією, інклюзятко	Дитина з особливими освітніми потребами (ООП)

І завжди **пам'ятаємо** просте та важливе правило безбар'єрної мови – спочатку говоримо про людину, а вже потім про її риси.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН ЗАКЛАДУ

Універсальний дизайн – це стратегія створення такого середовища, яке є максимально зручним, безпечним та доступним для кожного, незалежно від віку, зросту, фізичних чи ментальних можливостей. На відміну від простої «інклюзії» (коли ми щось додаємо спеціально для людей з інвалідністю), універсальний дизайн робить простір кращим для всіх одразу.

7 ключових принципів універсального дизайну, адаптованих до умов літнього закладу відпочинку та оздоровлення:

1. Рівність у використанні. Дизайн не повинен виділяти або ізолювати окремі групи дітей.

Приклад: Якщо в таборі є парадний вхід зі сходами, а для дітей на кріслах колісних передбачено окремий вхід ззаду – це не універсальний дизайн. Універсальний дизайн – це коли основний вхід є пологим і зручним для всіх: і для дитини на кріслі, і для вихователя з важкою колонкою, і для малюка, що біжить.

2. Гнучкість у використанні. Табірне обладнання та активності мають підлаштовуватися під різні вподобання та здібності.

Приклад: Майстер-клас із малювання. Дитина може малювати стоячи за мольбертом, сидячи за столом або навіть на підлозі. Використовуються пензлі різних розмірів та форм (зокрема з потовщеними ручками для дітей з порушенням моторики).

3. Просте та інтуїтивне використання. Розуміння простору не має залежати від досвіду, знань чи рівня концентрації дитини.

Приклад: Замість текстової таблички «Їдальня» – велике зображення столових приборів. Колірне кодування корпусів: «ми живемо в Синьому корпусі» (це зрозуміло навіть дитині, яка не вміє читати або перебуває у стресі).

4. Сприйняття інформації. Важлива інформація повинна дублюватися різними способами (візуально, тактильно, звуком).

Приклад: Сигнал на обід – це одночасно і звук дзвоника, і яскравий прапорець на флагштоці, і повідомлення в месенджері загону. Це важливо для дітей із порушеннями зору чи слуху.

5. Допуск на помилку. Дизайн має мінімізувати небезпеку від випадкових дій.

Приклад: На спортивному майданчику замість асфальту – гумове покриття. Усі небезпечні кути меблів заокруглені. Маршрути в квесті прокладені так, щоб дитина не могла випадково вийти на небезпечну ділянку.

6. Низькі фізичні зусилля. Простір має бути спроектований так, щоб діти не виснажувалися фізично там, де це не передбачено грою.

Приклад: Легкі двері в корпусах, які дитина може відкрити однією рукою; зручні сенсорні крани в умивальниках; розташування питної води на рівні зросту дитини.

7. Розмір і простір для доступу. Врахування габаритів та можливостей доступу.

Приклад: Широкі проходи між ліжками в спальнях; ігрові зони, де достатньо місця для розвороту крісла колісного або для того, щоб дитина з аутизмом могла почуватися вільно, не торкаючись інших.

Замість того, щоб створювати окремі умови для вихованців з ООП, можна застосувати принципи універсального дизайну в роботі всього гурту. Наприклад, використання візуального таймінгу (карток із розкладом) допоможе дітям із РАС знизити тривожність, а іншим дітям – краще орієнтуватися в часі та бути пунктуальнішими. Це доводить, що універсальне середовище підвищує якість відпочинку для кожного учасника зміни.

Ось конкретні **рекомендації**, розділені за напрямками:

1. Фізична безбар'єрність (Архітектурна доступність)

Доступність маршрутів: Всі основні локації (їдальня, медпункт, актова зала) мають бути з'єднані доріжками з твердим покриттям без високих порогів (не більше 2 см).

Маркування простору: Використання контрастних кольорів для позначення країв сходів, скляних дверей та поворотів. Це допомагає дітям із порушеннями зору та сприяє кращій орієнтації загалом.

Адаптовані меблі: Наявність у загальних зонах столів різної висоти або таких, що дозволяють під'їхати на кріслі колісному.

2. Інформаційна та когнітивна доступність (фізична доступність)

Візуалізація правил: Замість довгих списків тексту використовуйте піктограми та інфографіку. Це полегшує розуміння правил дітям з інтелектуальними порушеннями та іноземцям.

Навігаційні підказки: Кольорове кодування корпусів або поверхів (наприклад, «зелений шлях» веде до медпункту).

Спрощена мова (Easy-to-read): Інструкції до ігор мають бути короткими, без складних метафор та подвійних значень.

3. Сенсорна безпека та розвантаження (сенсорна доступність)

Створення «Зони тиші»: Наявність місця на території закладу, де рівень шуму мінімальний. Це «ресурсна зона», де дитина може усамітнитися при сенсорному перевантаженні.

Контроль звукового фону: Уникання раптових гучних сигналів (різких свистків чи сирен). Краще використовувати візуальні сигнали або мелодійні звуки для оголошення зборів.

4. Соціальна інклюзія (психолого-педагогічний супровід)

Принцип «Рівний-рівному»: Проведення тренінгів для всього загону з етики спілкування. Важливо навчити дітей, що інвалідність – це лише одна з характеристик людини, а не її ідентичність.

Адаптація/модифікація ігор: Кожна активність повинна мати варіант «Б». Якщо за планом активний біг, передбачте роль для дитини з порушенням опорно-рухового апарату (наприклад, роль «координатора» або «судді», який має реальний вплив на результат).

Залучення асистентів: Чітка взаємодія між педагогом та асистентом дитини з ООП (тьютором), де педагог керує процесом, а асистент забезпечує технічну підтримку дитини.

ВРАЗКИ УНІВЕРСАЛЬНОГО МІКРО-ДИЗАЙНУ У ГУРТІ (закладі)

1. Візуалізація розкладу (для когнітивної доступності).

Поруч із текстовим планом дня на загоновому куточку додайте малюнки-пиктограми (сонце – підйом, ложка – обід, м'яч – спорт). Це допомагає дітям, які швидко втомлюються від читання, дітям із РАС, а також молодшим школярам відчувати контроль над своїм часом.

2. Створення «Кишені тиші» (для сенсорного розвантаження).

Виберіть затишний куток у холі або на веранді. Покладіть туди кілька пуфів або карематів. Оголосіть це зоною, де не можна кричати та грати в активні ігри. Це дозволяє дитині, яка відчула емоційне або шумове перевантаження, самостійно «перезавантажитись», не йдучи в ізоляцію в спальню.

3. Контрастне маркування (для безпеки та зору).

Якщо в корпусі є скляні двері, наклейте на рівні очей дитини яскраві наліпки (коло, смайлик). Позначте першу та останню сходинки на сходах яскравим скотчем. Це запобігає травматизму та допомагає дітям із порушеннями зору краще орієнтуватися в просторі.

4. Вибір способу відповіді (гнучкість у навчанні).

Під час вечірньої рефлексії дозвольте дітям ділитися враженнями різними способами: хтось каже слово, хтось показує жест («лайк/дизлайк»), а хтось малює свій настрій на спільному ватмані. Це знімає бар'єр перед публічним виступом для сором'язливих дітей або дітей із порушеннями мовлення.

5. Правило «Двох варіантів» у квестах (фізична доступність).

Плануючи гру на місцевості, на кожній станції передбачте два типи завдань: активне (пробігти, донести) та статичне (розгадати, зібрати пазл). Дитина з будь-якими фізичними обмеженнями (навіть просто з розв'язаним шнурком чи тимчасовою травмою) зможе зробити реальний внесок у перемогу команди.

6. Спрощення навігації (кольорові шляхи).

Якщо заклад великий, домовтеся з дітьми про назви шляхів: «синя доріжка до їдальні», «зелена стежка до озера». Можна прив'язати кольорові стрічки на орієнтири. Це полегшує топографічну орієнтацію та знижує тривожність у нових умовах.

7. «Скринька емоцій» (зворотний зв'язок)

Поставте коробку з отвором, куди дитина може кинути анонімну записку про те, що їй не подобається або що складно. Це дає голос дітям, які бояться підійти до вихователя особисто, забезпечуючи рівний доступ до комунікації з адміністрацією.

Важливо: елементи мікро-дизайну середовища не вимагають додаткових ресурсів, але підвищують рівень інклюзивності колективу. Зокрема, створення «зони тиші» дозволить знизити кількість конфліктів, а візуалізація розкладу сприятиме підвищенню пунктуальності вихованців, а також педагогічного персоналу.

ОХОРОНА ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ В УМОВАХ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТНЬОГО ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

Кожен працівник закладу зобов'язаний:

- контролювати користування електричними приладами;
- не дозволяти дітям торкатися до електричних проводів, кабелів;
- не допускати ремонт і розбирання електронагрівальних приладів та вимикачів;
- не дозволяти дітям стояти і сидіти на перилах;
- слідкувати за тим, щоб діти не заходили в місця, де стоять заборонні вказівні знаки;
- не допускати контакту здорових дітей із хворими;
- не допускати перебування сторонніх осіб на території закладу.

Зверніть увагу:

- приміщення, в яких проводяться масові заходи, повинні мати 2 виходи, у дверях повинен чергувати вихователь;
- усі діти повинні знати, де знаходяться укриття;
- у випадку повітряної тривоги діти разом з вихователями повинні прямувати до укриттів;
- педагог-організатор (вихователь) інформує письмово керівника про вихід за територію;
- після повернення на територію закладу педагог-організатор (вихователь) інформує керівника про повернення;
- під час масових заходів з дітьми повинні бути керівник, старший вихователь, всі педагоги-організатори (вихователі), медичні працівники;
- під час прибирання приміщень дітям забороняється мити вікна, плафони, прибирати санвузли. Категорично забороняється дітям працювати на механізмах (хліборізка, м'ясорубка, електроплита);
- забороняється використовувати для пиття і миття посуду воду із відкритих водойм;
- педагоги-організаторі (вихователі) не мають права залишати територію без дозволу керівника закладу;
- всі працівники повинні своєчасно пройти медичний огляд, який надає право працювати в закладі.

ПАМ'ЯТКА З ТЕХНІКИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС РОБОТИ З ДІТЬМИ

1. Ознайомитися з розпорядком роботи закладу та отримати вступний інструктаж на робочому місці.
2. Ознайомитися з маршрутами та місцями евакуації дітей на випадок пожежі, повітряної тривоги з первинними засобами пожежогасіння, місцями їх розміщення, розташуванням укриттів.
3. Ознайомити дітей (за малюнками, гербаріями) з місцевими отруйними рослинами, небезпечними тваринами.
4. Не залишати без нагляду електроприлади (телевізори, настільні лампи), не дозволяти торкатися розеток, обірваних проводів.

5. Заздалегідь ознайомитися з маршрутами екскурсій, походів, прогулянок.
6. Дотримуватись правил вуличного руху при організації руху групи дітей.
7. Не дозволяти дітям вилазити на дерева, різні споруди, без дозволу заходити на будівельні майданчики.
8. Не користуватися водою для пиття з відкритих водойм і невідомих джерел.
9. Не дозволяти пробувати на смак невідомі плоди рослин, бо це може привести до отруєння.
10. Не дозволяти дітям купатися без дозволу і в невідомих місцях. Перед купанням дітей обстежувати дно водоймища, в час купання тримати дітей в полі зору, купати дітей невеличкими групами (5-6 чоловік), не допускати пустощів у воді, заходження глибше, ніж по пояс.
11. Не допускати перегрівання дітей на сонці.
12. У походи до лісу, парку обов'язково ходити у зручному спортивному взутті, панамках чи капелюхах.
13. Завжди тримати в полі зору всіх дітей, не дозволяти відлучатися нікому без дозволу.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ І МОЛОДДЮ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД

Ігрові технології в умовах літнього відпочинку – це не просто розвага, а провідна форма життєдіяльності тимчасового дитячого колективу. Саме через гру реалізуються завдання адаптації, соціалізації, навчання та психологічного розвантаження.

Структура ігрової технології (Алгоритм проведення)

Для того, щоб гра мала виховний ефект, вона повинна проходити через чотири обов'язкові етапи:

1. **Легенда** (Занурення). Створення ігрового всесвіту. Дітям важливо розуміти «навіщо» вони це роблять. (Наприклад: «Ми не просто бігаємо, ми збираємо фрагменти коду для порятунку сервера»).
2. **Інструктаж**. Чіткі правила та техніка безпеки. Використання принципу «допуску на помилку».
3. **Дія** (Процес). Власне гра, де педагог займає позицію фасилітатора або ігротехніка, спостерігаючи за динамікою груп.
4. **Підсумки** (Обговорення). Найважливіший етап. Аналіз того, що допомогло перемогти, як почувалися учасники та які уроки винесли для реального життя.

СУЧАСНІ ТRENДИ В ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

- Гейміфікація шляхом перетворення всієї зміни на масштабну гру (наприклад, загін як «клан» у грі, який накопичує «досвід» за корисні справи).
- Сюжетно-рольове моделювання через створення ситуацій, де діти приміряють професії майбутнього (архітектори метавсесвіту, біоетики тощо).
- Імерсивність як максимальне занурення через декорації, звук та використання смартфонів (квести, QR-коди).

ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ ДО ІГОР

1. Добровільність.

Гра не має бути примусовою. Має бути передбачена роль «спостерігача» або «аналітика» для тих, хто не хоче активної участі.

2. Відповідність віку.

Уникання «дитячості» для підлітків (крінжу) та надмірної складності для малюків.

3. Безпека та безбар'єрність.

Модифікація правил під фізичні та ментальні можливості кожного учасника (Універсальний дизайн гри).

ІГРИ ДЛЯ ЗНАЙОМСТВА ТА ЗГУРТУВАННЯ

Ігри на знайомство та згуртування – це не просто спосіб розважити дітей, а фундаментальний психолого-педагогічний інструмент. У середовищі тимчасового дитячого колективу (ТДК), де діти опиняються в новому оточенні без звичного соціального захисту (батьків, шкільних друзів), ці ігри виконують роль соціального клею шляхом:

1. Зняття комунікативних бар'єрів та тривожності.

У перші години зміни дитина відчуває «адаптивний стрес». Ігри на знайомство дозволяють у безпечній ігровій формі дізнатися імена однолітків та лідерів, що миттєво знижує рівень напруги. Результатом стає формування почуття базової безпеки.

2. Структурування групи та виявлення ролей. Саме під час перших ігор педагог може помітити:

Хто є природним лідером.

Хто схильний до самотності (потребує інклюзивної підтримки).

Хто стає «душею компанії». Це дозволяє вихователю правильно розподілити доручення в майбутньому.

3. Створення спільних емоційних «якорів».

Спільний сміх, фізичний контакт у грі або спільне вирішення ігрової задачі створюють перші приємні спогади. Це підґрунтя для переходу від формальної групи (просто набору дітей) до колективу-суб'єкта.

4. Профілактика конфліктів.

Згуртований загін менш схильний до булінгу. Коли діти знають інтереси один одного (через ігри-інтерв'ю), їм легше знайти точки дотику, що нівелює ґрунт для агресії в період «штормінгу» (кризи середини зміни).

Базові варіанти:

1. Гра «Снігова куля». (Класика для запам'ятовування імен).

Мета: Швидке запам'ятовування імен усіх учасників групи.

Зміст: Перший учасник називає своє ім'я. Другий називає ім'я першого і своє. Третій – імена двох попередніх і своє. І так далі, поки коло не замкнеться на вихователю.

Примітка: гра допомагає зняти початковий бар'єр спілкування та сформувати первинну увагу до кожного члена колективу».

2. Гра «Інтерв'ю за хвилину».

Мета: Більш глибоке знайомство, пошук спільних інтересів.

Зміст: Діти діляться на пари. За 1 хвилину вони мають дізнатися одне про одного 3 незвичайні факти (наприклад, улюблене хобі, колір та мрія). Потім кожен презентує не себе, а свого партнера перед усім загonom.

Примітка: вправа спрямована на розвиток навичок активного слухання та емпатії. Діти вчаться презентувати іншу людину, що сприяло встановленню дружніх зв'язків у парах».

3. Гра «Ми з тобою схожі тим, що...».

Мета: Згуртування групи через пошук спільних рис.

Зміст: Учасники вільно рухаються по кімнаті. За сигналом педагога вони мають об'єднатися в пари з тими, хто найменше на них схожий зовні, і знайти 3 спільні риси (наприклад: «ми обидва любимо піцу», «у нас обох є коти»).

Примітка: гра сприяє подоланню стереотипів та об'єднанню мікрогруп всередині загону, допомагає дітям відчувати спільність інтересів».

4. Вправа «Колективний малюнок: Герб гурту»

Мета: Творча взаємодія та формування ідентичності групи.

Зміст: На великому ватмані діти мають разом намалювати герб свого гурту, де кожен додає елемент, що символізує його особисто. Важливо, щоб малювали всі одночасно.

Примітка: техніка спрямована на колективну творчість, процес виявляє лідерів у групі та допомагає дітям узгодити спільну мету.

Рекомендовано: під час проведення ігор звертайте увагу на емоційний стан дітей, залучаючи до активності сором'язливих вихованців через індивідуальні доручення.

ІГРИ, ЯКІ ЛЕГКО ОРГАНІЗУВАТИ В КІМНАТІ ЧИ ХОЛІ

Погодні умови інколи вносять корективи у план-сітку дня, що вимагає від педагогів гнучкості та швидкої зміни форм роботи. Перенесення активностей у приміщення дозволить краще пізнати індивідуальні особливості дітей у спокійній атмосфері. Тому, наявність «ігрового запасу» на випадок дощу є критично важливою для підтримки позитивного мікроклімату. Це справжній рятунок для вихователя.

1. Гра «Детектив» (на логіку та увагу).

Зміст: Один учасник (детектив) виходить за двері. Група обирає «злочинця». Коли детектив повертається, він ставить питання, на які можна відповідати тільки «Так» або «Ні», щоб вирахувати особу.

Примітка: гра спрямована на розвиток дедуктивного мислення та вміння чітко формулювати запитання, допомагає підтримати дисципліну в замкненому просторі».

2. Вправа «Крокодил: Педагогічна версія».

Зміст: Діти мають мімікою та жестами показати слово або фразу, пов'язану з життям у закладі (наприклад: «тиха година», «зарядка», «вечеря»).

Примітка: метод невербальної комунікації, який допомагає дітям зняти м'язову напругу, що виникла через відсутність активного руху на вулиці, та розвинула творчу уяву.

3. Гра «Ритмічне коло».

Зміст: Усі сідають у коло. Педагог задає ритм (наприклад: два хлопки в долоні, один по колінах). Діти мають повторити і не збитися. Можна ускладнювати, додаючи звуки або пришвидшуючи темп.

Примітка: вправа розвиває групову координацію та слухову увагу, допомагає синхронізувати енергію загону та переключити увагу з активних ігор на спокійнішу діяльність.

4. Інтелектуальний турнір «Що? Де? Коли?» (спрощений).

Зміст: Розділіть загін на команди. Задавайте цікаві питання про тварин, космос або історію закладу. Кожна правильна відповідь – бал (або цукерка).

Примітка: проведення вікторини стимулює пізнавальний інтерес та командну взаємодію, формат змагання дозволяє дітям проявити свої знання та лідерські якості».

Важливо: якщо в закладі є папір та олівці, можна провести «Пошту довіри»: кожна дитина робить конверт зі своїм ім'ям і вішає на стіну, а інші пишуть туди короткі приємні побажання. Це ідеально займає дітей на 30–40 хвилин.

СЛОВНИК СУЧАСНОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

(за матеріалами спостережень під час практики)

Для встановлення довірливих стосунків із вихованцями та розуміння їхніх внутрішніх комунікацій важливо проводити аналіз мовленнєвого середовища загону. Це допоможе краще розуміти емоційний стан дітей та ефективно модерувати їхнє спілкування. Вивчення сленгу дозволить не лише розуміти зміст розмов вихованців, а й використовувати окремі слова (наприклад, сігма, пруф) для створення ігрового моменту та зближення з колективом. Водночас необхідно і важливо проводити лагідну корекцію мовлення, пояснюючи доречність використання тих чи інших слів у різних ситуаціях

Ключові терміни:

Скібіді / Skibidi – зараз використовується як універсальний прикметник для позначення чогось дивного, поганого або, навпаки, «крутого» (залежно від контексту). Часто вживається іронічно.

Сігма / Sigma – самодостатня, крута, авторитетна людина. Діти часто називають так лідерів загону або вихователів, яких поважають.

Рил / Real – скорочення від «really» (справді, життєво). Використовується для підтвердження правдивості слів або згоди з думкою.

Делюлу / Delulu – скорочення від «delusional» (той, що перебуває в ілюзіях). Так кажуть про людину, яка занадто фантазує або вірить у щось неможливе.

Пруф / Proof – доказ. (Наприклад: «Які твої пруфи?» – чим доведеш свої слова?).

Тред / Thread – довга історія, обговорення якоїсь теми.

Форсити / Force – активно просувати якусь ідею, слово чи мем, нав'язувати щось.

Крінж / Cringe – почуття ніяковості за дії інших. У контексті закладу відпочинку та оздоровлення: «Це був крінжовий виступ» (невдалий або дивний).

Рофл / Rofl – жарт. «Ти рофлиш?» означає «Ти жартуєш?».

Тихоня / NPC (Ен-Пі-Сі) – аббревіатура з ігор, що означає персонажа, який не має власної волі. Діти так називають тих, хто пасивно поводить себе або просто повторює за іншими.

ІГРИ-КРИГОЛАМИ ДЛЯ НАЛАГОДЖЕННЯ КОМУНІКАЦІЇ У ГРУПІ

Використання ігор-криголамів із залученням молодіжного сленгу дозволить нівелювати дистанцію між педагогом та вихованцями. Це продемонструвало дітям обізнаність старших у їхній субкультурі, що значно пришвидшить процес встановлення довірливих стосунків та знизить рівень адаптаційної тривожності в групі. Вони враховують їхню любов до гаджетів, сленгу та бажання виглядати «сігмами» (авторитетними), уникаючи «крінжу».

1. Гра «Рил чи Фейк?» .

Зміст: Кожен учасник записує у смартфоні (або на папірці) два факти про себе: один – це чиста правда (рил), інший – вигадка (фейк). Завдання групи – поставити уточнювальні запитання і вгадати, де правда.

Чому це працює: Підлітки люблять ділитися незвичайними фактами, які підвищують їхній статус.

Сленговий акцент: Якщо групу вдалося обманути, гравець отримує статус «Майстер маніпуляцій» або «Стелс-рівень».

2. Гра «Створи свій Плейлист».

Зміст: Учасники діляться на мікрогрупи. Завдання: за 2 хвилини скласти список із 5 пісень, які б стали саундтреком до першого дня в закладі відпочинку та оздоровлення. Потім кожна група презентує свій «вайб».

Чому це працює: Музика – головний ідентифікатор для підлітка. Це найшвидший спосіб знайти «своїх» за вподобаннями.

Сленговий акцент: Обговорюємо, чий плейлист найбільш «вайбовий», а чий – повний «олдових» треків (ретро).

3. Гра «Мемний штурм».

Зміст: Вихователь показує роздруковану або на екрані картинку популярного безтекстового мему. Кожна команда має за 1 хвилину придумати найсмішніший підпис, який стосується життя в закладі відпочинку та оздоровлення (наприклад, про чергу в їдальню чи підйом).

Чому це працює: Це знімає інтелектуальну напругу і дозволяє проявити почуття гумору.

Сленговий акцент: Перемагає той підпис, який збере найбільше «лайків» (оплесків) і не буде «крінжовим».

4. Гра «Пруф або Дія».

Зміст: Модифікація класичної гри. Гравець каже: «Я можу довести (дати пруф), що я... (вмію рухати вухами, знаю 10 столиць Африки, можу простояти на одній нозі)». Якщо група не вірить – він має надати пруф (показати це).

Чому це працює: Дозволяє продемонструвати приховані таланти без зайвої скромності.

Сленговий акцент: Використовуємо слово «Пруфани!» як заклик до дії.

5. Гра «Інста-рамка».

Зміст: Діти стають у коло. Один виходить у центр і «завмирає» в позі, що відображає його головне хобі. Інші мають «підписати» це фото (вгадати хобі) та поставити «коментарі» (присмні асоціації з цією людиною).

Чому це працює: Це візуалізація їхнього цифрового життя в реальності. Допомогає запам'ятати обличчя та інтереси.

Сленговий акцент: Кажемо, що ми створюємо «реальну стрічку загону», де кожен пост – це людина.

ЯК НЕ ВИГЛЯДАТИ «КРІНЖОВО», ВИКОРИСТОВУЮЧИ СЛЕНГ?

Використання сленгу педагогом – це прогулянка по тонкій кризі. Якщо робити це правильно, ви стаєте «своєю» людиною, якщо помилитися – це виглядає як спроба здаватися молодшим, що і викликає той самий «крінж» (відчуття ніяковості).

Сленг-контроль для педагога:

1. Слухай більше, ніж говори.

- Чи розумію я точне значення слова, яке хочу вжити?
- Чи чув я, як діти використовують його в цьому контексті?

Порада: Якщо не впевнені, краще промовчіть. Неправильне вживання слова – це 100% крінж.

2. Уникайте застарілого сленгу.

- Чи не використовую я слова, які були модними 5-10 років тому? (напр. «няшка», «превед», «чотко»).

Порада: Сленг живе 1-2 сезони. Те, що було «хайповим» минулого літа, сьогодні може бути «антикваріатом».

3. Використовуйте сленг для схвалення, а не для повчань.

- Чи вживаю я сленг, щоб похвалити дитину? («О, це рил крутий кейс!», «Твій виступ – це розрив!»).

- Чи не намагаюся я сварити дітей їхньою мовою? («Ти чо такий крінжовий?» – Ні, це табу).

Порада: Сленг має працювати на позитив і зближення.

4. Дотримуйтесь дистанції.

- Чи додаю я легку іронію, коли використовую сленг?

Порада: Найкращий спосіб не виглядати крінжово – дати зрозуміти, що ви знаєте, що це підліткове слово, і вживаєте його трохи жартома.

5. Не замінюйте нормальну мову сленгом.

➤ Чи залишається моя мова мовою педагога?

Порада: Сленг – це спеція. Якщо його забагато, ви втрачаєте авторитет дорослого. Використовуйте його як «пунктуацію» (1-2 рази за розмову), а не як основу речень.

6. Повага до інклюзивності.

➤ Чи не є слово, яке я використовую, образливим для певних груп?

Порада: Уникайте сленгу, який висміює особливості здоров'я, зовнішність чи походження, навіть якщо діти його вживають. Педагог – це фільтр.

Важливо: під час комунікації з підлітками слід дотримуватися стратегії дозованого використання молодіжного сленгу. Це дозволить створити спільне інформаційне поле та підвищити рівень довіри у гурті. Діти цінують не «підробку» під підлітка, а щирість та розуміння їхніх культурних кодів дорослим наставником..

ІНСТРУМЕНТИ **ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ ТА САМОАНАЛІЗУ**

ДЕННИЙ ЧЕК-ЛИСТ **(примірний зразок оформлення)**

День 1

«Точка відліку та перші посмішки»

1. Прийом дітей, знайомство з батьками (якщо це денний табір) або заїзд загону.
2. Інструктаж із техніки безпеки та ознайомлення з територією.
3. Гра-тренінг на знайомство та згуртування («Снігова куля», «Інтерв'ю», «Павутинка»).
4. Вибір назви загону, девізу та оформлення загонового куточка.
5. Вечірній вогник «Перші враження».

Аналіз та рефлексія:

Що вдалося: Вдалося швидко запам'ятати імена більшості дітей. Гра на згуртування пройшла успішно – діти почали спілкуватися між собою без моєї прямої участі.

Над чим варто попрацювати: Потрібно чіткіше та гучніше давати інструкції, оскільки на відкритому просторі увага дітей швидко розсіюється.

Мій емоційний стан: Хвилювання змінилося натхненням. Я відчуваю відповідальність, але водночас отримую великий заряд енергії від спілкування.

Важливо: аналіз та рефлексія під час практики – це не просто «підбиття підсумків», а процес перетворення сирого досвіду (подій, емоцій, конфліктів) на усвідомлене знання та життєву мудрість. Без рефлексії педагогічна практика, як і будь який вид діяльності, перетворюється на калейдоскоп картинок, які швидко забуваються.

Функції рефлексії: емоційне розвантаження, корекція поведінки та формування суб'єктності.

ПЕДАГОГІЧНІ «ЛАЙФХАКИ» ДЛЯ ПРАКТИКАНТІВ

1. Метод «Вибору без вибору».

Ситуація: Замість того, щоб не змушувати дитину щось робити, ви даєте їй два варіанти, обидва з яких вам підходять. (Наприклад: «Ти будеш прибирати іграшки зараз чи після того, як ми дочитаємо казку?»).

Трактування: «Ефективно проявив себе метод альтернативного запитання, який дозволяє дитині відчувати власну суб'єктність і відповідальність, уникаючи при цьому прямого конфлікту та супротиву».

2. «Правило 5 секунд» для залучення уваги.

Ситуація: Використання звукового сигналу (плескання, піднята рука, свисток) замість крику.

Трактування: «Застосування невербальних ритуалів привернення уваги дозволило зберегти голосовий апарат педагога та навчило дітей швидкій самоорганізації без підвищення тону».

3. Прийом «Шепіт як інструмент дисципліни».

Ситуація: Коли в групі стає занадто шумно, ви не кричите, а починаєте говорити дуже тихо (майже пошепки) щось цікаве. Діти затихають, щоб почути.

Трактування: «Використання контрастного мовлення як засобу управління груповою динамікою. Це сприяє розвитку слухової зосередженості та знижує загальний рівень тривожності в колективі».

4. Метод «Педагогічного ігнорування».

Ситуація: Не акцентувати увагу на дрібних капризах, що робляться «на публіку», але бурхливо хвалити за хорошу поведінку.

Трактування: «Застосування тактики вибіркової уваги дозволило мінімізувати демонстративну поведінку окремих вихованців та зміцнити позитивні моделі взаємодії через механізм соціального схвалення».

5. Техніка «Сендвіча» у спілкуванні з батьками.

Ситуація: Починаєте з похвали дитини, потім кажете про проблему, і закінчуєте на позитивній ноті.

Трактування: «У роботі з батьками використано алгоритм позитивного зворотного зв'язку, що допомогло знизити захисну реакцію родини та налагодити конструктивну співпрацю для вирішення виховних завдань».

ПРОФЕСІЙНІ ВИСНОВКИ ПРАКТИКАНТІВ

(або «Робота над помилками»)

1. Спроба бути «надто добрим» другом, а не наставником.

Як було: У перші дні я намагався/намагалася сподобатися дітям, дозволяючи порушувати дрібні правила. Це призвело до часткової втрати контролю над дисципліною.

Висновок: усвідомив/усвідомила важливість дотримання дистанції та послідовності в педагогічних вимогах. Педагогічний авторитет базується на справедливості та чітких межах, а не на бажанні бути «зручним» для вихованців.

2. Гіперопіка та прагнення все зробити за дітей.

Як було: Я намагався/намагалася допомагати дітям у всьому – від заправляння ліжок до вирішення їхніх суперечок.

Висновок: Зрозуміла/зрозумів, що надмірна опіка гальмує розвиток самостійності. Надалі дотримуватимусь принципу: «Не роби за дитину те, що вона може зробити сама», виступаючи лише в ролі модератора».

3. Надмірне захоплення планом замість реагування на ситуацію.

Як було: Я строго дотримувався/дотримувалася сценарію гри, навіть коли стало зрозуміло, що діти втомилися або їхня увага переключилася на щось інше.

Висновок: педагогічний процес має бути гнучким. Важливо відчувати групову динаміку і вміти вчасно змінити форму роботи (імprovізувати), якщо того потребує емоційний стан колективу.

4. Публічне зауваження замість індивідуальної розмови.

Як було: Зробив/зробила зауваження дитині перед усім колективом, що викликало в неї протест та агресію.

Висновок: критика має бути конфіденційною. Індивідуальна бесіда «віч-на-віч» набагато ефективніша для корекції поведінки, оскільки вона зберігає гідність дитини та не створює їй образу «антигероя» в групі».

5. Недооцінка важливості «хвилин тиші» та рефлексії.

Як було: Я намагався/намагалася заповнити кожну хвилину активністю, що призвело до емоційного перевтомлення – і дітей, і мого власного.

Висновок: Зрозуміла/зрозумів цінність пауз. Дітям потрібен час на осмислення досвіду та просто спокійне спілкування. Необхідно) вводити в режим дня моменти рефлексії та тихої творчості.

ЗАВЕРШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Завершення практики – це не просто «останній день», а критично важливий етап педагогічної рефлексії та правильного емоційного розставання з дітьми. Щоб залишити про себе гарне враження та винести максимум користі для професійного портфоліо, пропонуємо наступне

1. Педагогічна рефлексія та звітність.

Завершіть оформлення щоденника практики. Проаналізуйте не лише те, що ви робили, а й те, що ви відчували та чому навчилися.

Підготуйте інформацію для характеристики (керівник від бази практики).

Сфотографуйте найкращі стінгазети, малюнки дітей, плани-сітки. Це стане чудовим додатком до вашого резюме або портфоліо вчителя.

2. Ритуали завершення та емоційний детокс.

Для дітей вихователь – це значущий дорослий. Різке зникнення може бути травматичним.

Загінна «свічка» прощання: проведіть вечір спогадів. Використовуйте метафору (наприклад, «Книга зміни», де кожна дитина – це окрема важлива сторінка).

Символічні подарунки: не обов'язково купувати щось дороге. Найкраще працюють «листи в майбутнє» або маленькі браслети-обереги, зроблені власноруч.

Дотримання професійних кордонів: будьте обережні з обміном особистими контактами в соцмережах. Рекомендується створювати спільний закритий чат

зміни, де ви зможете надіслати фінальні фото та слова підтримки, але зберігайте дистанцію «педагог-вихованець».

3. Самопрезентація перед адміністрацією.

Ваша практика – це ваш іспит на ринку праці.

Подяка команді: не забудьте подякувати технічному персоналу, кухарям та медикам. У закладі відпочинку та оздоровлення це створює репутацію професіонала, який розуміє важливість кожного гвинтика в системі.

4. Чек-лист «Що взяти з собою в професійне майбутнє»

Перевірте, чи ви зафіксували ці моменти:

Методична скарбничка: мінімум 5 ігор, які «залетіли» найкраще.

Кейс-менеджмент: опис одного складного конфлікту, який ви допомогли вирішити (це ідеальна історія для майбутніх співбесід).

Сленговий словник: розуміння того, чим живе сучасна молодь (ми про це говорили раніше).

Завершення практики є для майбутнього вчителя точкою професійної трансформації. Роль педагога – це не контроль, а створення безпечного простору для розвитку. Тож залишайте заклад з відчуттям вдячності вихованцям за щирість та колегам – за підтримку. Ваша педагогічна траєкторія тепер має чіткий вектор на інклюзивність та суб'єкт-суб'єктну взаємодію.

Методичний коментар: фінальна промова має бути побудована на засадах партнерської педагогіки.

Говоріть спокійно, трохи тихіше, ніж зазвичай. Це змусить дітей прислухатися і створить інтимну атмосферу.

Робіть паузи після важливих слів, щоб вони «осіли» в пам'яті.

Намагайтеся подивитися в очі якомога більшій кількості дітей, а не просто в багаття.

Буде дуже символічно, якщо на завершення промови ви зробите останній «ритуал» або обмінюєтесь чимось на згадку.

Використання особистих звернень та позитивного підкріплення дозволить завершити практику на високій емоційній ноті, закріпивши у вихованців почуття успіху та приналежності до спільноти.

Це сприятиме психологічному розвантаженню дітей та формуванню позитивних спогадів про період оздоровлення та відпочинку.

БАЖАЄМО УСПІХУ!

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчук П. М., Борбич Н. В., Марчук С. С., Пуш О. А., Смолюк А. І. Використання народознавчих ідей видатних українських просвітників у професійній підготовці майбутніх педагогів. Педагогічна академія: Наукові записки. Електронне фахове видання. 2025. Випуск 20.
2. Галішевська Н. А. Виробнича практика (педагогічна практика в літніх оздоровчих таборах): робоча програма педагогічної практики для здобувачів фахової передвищої освіти з галузі 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Кременець, 2023. 13 с. URL: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/college/rob_prog/muz/2022-2026/Pedahohihna%20praktyka%20v%20litnih%20ozdorovhyh%20taborah.pdf
3. Грицай Н. Педагогічна практика як засіб формування методичної компетентності майбутніх учителів біології. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 5(Ч. 2). С. 26–33.
4. Денисенко Н. Г., Марчук С. С., Борбич Н. В., Пуш О. А., Смолюк А. І. Практична підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічні орієнтири Нової української школи. Інноваційна педагогіка. Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій. Науковий журнал. 2025. Випуск 84. Том 1. С. 90–97.
5. Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей, затверджений наказом Міністерства сім'ї, молоді та спорту від 13.08.2009 № 2881. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0854-09#Text>
6. Добірка сценаріїв виховних заходів, різноманітних ігор для літнього табору. URL: <https://vseosvita.ua/library/dobirka-scenariiv-vihovnih-zahodiv-riznomanitnih-igor-dla-litnogo-taboru-167739.html>
7. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text>
8. Закон України «Про позашкільну освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
9. Збірка матеріалів для організації роботи пришкольного табору. https://znayshov.com/News/Details/zbirka_materialiv_dlia_orhanizatsii_roboty_pryshkilo_ho_taboru_vilnyi_dostup
10. З відданістю Україні в серці: сучасний погляд на національно-патріотичне виховання молоді). Метод. посіб. / укл. Бахомент С., Оксенчук Т., Мельничук О. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2023. 367 с.
11. Ігри в таборі, на вулиці, в приміщенні (коли йде дощ). <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-posibnik-igri-v-tabori-na-vulici-v-primisenni-koli-jde-dos-361637.html>

12. Ігри в таборі, на вулиці, в приміщенні (коли йде дощ). <https://vseosvita.ua/library/metodicnij-posibnik-igri-v-tabori-na-vulici-v-primisenni-koli-jde-dos-361637.html>
13. Казакова Н.В. Навчальна практика «Підготовка студентів до роботи в літніх оздоровчих таборах»: Метод. реком. Хмельницький: Вид-во ХГПІ, 2004. 74 с.
14. Калініченко А. Механізми організації дитячого оздоровлення та відпочинку: зарубіжний досвід. Публічне управління: теорія та практика. 2014. Вип. 3. С. 92–100.
15. Колективні ігри літні для дітей на свіжому повітрі (у дитячому літньому таборі відпочинку). <https://vseosvita.ua/library/kolektivni-igri-litni-dla-ditej-na-svizomu-povitri-u-ditacomu-litnomu-tabori-vidpocinku-19600.html>
16. Концепція Державної соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на період до 2025 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-2021-%D1%80#n>
17. Лаппо В.В. Методика виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах: практичний посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. с. 290
18. Методичні рекомендації з педагогічної практики (в літніх оздоровчих таборах) / уклад. Т. С. Гужанова, Н. Ю. Рудницька. 2-ге вид., перероб. і доп. Житомир, 2019. 40 с.
19. Методичні рекомендації щодо організації літнього відпочинку дітей у 2023 році (лист МОН №4/1797-23 від 31.05.2023). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pozashkilna/2023/06/07/Lyst.MON.vid.31.05.2023-4.1797-23.pdf> .
20. Методичні рекомендації щодо організації та проведення літньої педагогічної практики студентів III курсу / Авт.-укл. Н.В.Долгая. Кривий Ріг: КДПУ, 2008. 64 с.
21. Олійник Н. Я. Підготовка студентів педагогічних вищих навчальних закладів до виховної роботи з дітьми у дитячих оздоровчих закладах у контексті вимог Болонського процесу. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2025. №24. С.114–117.
22. Педагогічні основи організації виховної роботи в сучасному дитячому оздоровчому закладі (навчально-методичний посібник з питань оздоровлення та відпочинку дітей). Випуск 3 / Упорядники С.П. Бахомент, Н.В. Борбич, А.В. Тарасюк. Луцьк, 2013. 289 с.
23. Порядок надання домедичної допомоги дітям при раптовій зупинці кровообігу (наказ Міністерства охорони здоров'я України № 441 від 09.03.2022). <https://moz.gov.ua/uk>
24. Практика в таборах відпочинку : навч.-метод. посібник / уклад. : А.В.

Гакман, Я.Б. Зорій. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 84 с.

25. Практикум з організації дозвілля дітей в умовах літнього відпочинку. Ч. 1 / уклад. С. П. Бахомент, Н. В. Борбич, О. В. Мельничук. Луцьк : ФОП Мажула Ю.М., 2023. 60 с.

26. Практикум з організації дозвілля дітей в умовах літнього відпочинку. Ч. 2 / уклад. С. П. Бахомент, Н. В. Борбич, О. В. Мельничук. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2023. 136 с.

27. Про методичні рекомендації щодо організації літнього відпочинку та активного дозвілля дітей у громадах у 2024 році. Лист МОН № 1/10318-24 від 11.06.24 року. https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92800/

28. Розпорядження КМУ від 07 квітня 2023 р. № 301-р. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvallenia-kontseptsii-bezpeky-zakladiv-osvity-i070423-301>

29. Смолюк, А., Бойчук, П., Борбич, Н., Пуш, О, Марчук, С. Поєднання фізичного та інтелектуального розвитку школярів в період літнього оздоровлення та відпочинку. Acta Paedagogica Volyniensis. 2025. №4,. С.90–98.

30. Сценарії для літнього табору 2024: сучасні, смішні та веселі. <https://hnatob.com/sczenariyi-dlya-litnogo-taboru-2024-suchasni-smishni-ta-veseli/>

31. Технологія організації відпочинку і оздоровлення дітей в сучасному дитячому оздоровчому закладі (практичний аспект) / упоряд. С. П. Бахомент, Н. В. Борбич, А.П. Хомярчук. Луцьк, 2015. 72 с.

32. Технологія організації відпочинку і оздоровлення дітей в сучасному дитячому оздоровчому закладі (теоретичний аспект) / упоряд. С. П. Бахомент, Н.В. Борбич, Н. І. Шевчук. Луцьк, 2015. 284 с.

33. Технологія організації відпочинку і оздоровлення дітей в сучасному дитячому оздоровчому закладі : 4-е вид., доп. та перероб. / Упорядники С.П. Бахомент, Н.В. Борбич, А.П. Хомярчук. Луцьк, 2019. 300 с

34. Типове положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28.04.2009 № 422. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-%D0%BF#Text>

35. Тихенко Л. В., Бабич В. Г., Доценко Т. М. І знову літо! Організація літніх оздоровчих таборів та навчання дітей-лідерів: метод. посіб. Біла церква, 2009. 256 с.

36. Щоденник студента-практиканта з літньої педагогічної практики : 4-е вид., стер. / Уклад. С. П. Бахомент, Н. В. Борбич. Луцьк, 2019. 48 с.

ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА: МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Методична розробка

Методичні рекомендації розроблено для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей з метою надання практичної допомоги в організації виховної діяльності в умовах дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. У виданні розкрито особливості адаптаційного, основного та заключного періодів зміни. Особливу увагу приділено сучасним підходам до виховання: впровадженню інклюзивної моделі та універсального дизайну, використанню ігрових технологій (ігор-криголамів) та особливостям комунікації з сучасною молоддю з урахуванням їхніх соціокультурних запитів. Рекомендації містять практичні алгоритми планування «навігації дня», чек-листи для самоперевірки практиканта, поради щодо подолання конфліктних ситуацій та методику проведення рефлексивних заходів.

Видання буде корисним студентам-практикантам, вихователям, організаторам-початківцям та методистам, які прагнуть створити безпечне, безбар'єрне та творче середовище для розвитку особистості дитини в літній період.

Літня педагогічна практика: методичні рекомендації / укл. Н. В. Борбич, О. В. Мельничук, О. А. Пуш, А. І. Смолюк [Електронне видання]. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2025. 40 с.

УДК 37.013.42:379.8